8ste Dag

In Leeuwarden wordt door de Mienskip (gemeenschap) een nooit eerder vertoonde reusachtige 'Goldbergmachine' gebouwd, een kettingreactie van installaties en menselijke acties.

Woord vooraf

In 2012 ontstond, min of meer toevallig, het idee voor het project *de 8ste Dag*.
Samen met collega Wim Bosch organiseerde ik voor stichting VHDG in Leeuwarden videoprogramma's. Een van de thema's waar we een programma aan wijden was de Goldbergmachine. Een Goldbergmachine is een keten van aaneengeschakelde voorwerpen en installaties die elkaar in beweging zetten. De meest eenvoudige vorm is bijvoorbeeld Domino. En als het gaat om Domino, heeft Leeuwarden een roerige geschiedenis met dat fenomeen. U kent het vast nog wel, de uitzendingen van Domino D'Day op SBS 6. Na dagen en dagen bouwen, samenwerken, tegenslagen verwerken en kapotte knieën van het werken op de grond, breekt dan het spannende moment aan, gaan alle steentjes omvallen?

In de voorbereiding kwamen Wim en ik van alles tegen, van de meesterlijk kunstvideo 'Der Lauf der Dingen' van Fischli and Weiss tot aan commercials waar het Goldbergprincipe in wordt gebruikt. Ik raakte hierdoor geïnspireerd en begon te dromen. Wat zou het mooi zijn om met zoveel mogelijk mensen samen een Goldbergmachine op ongekende schaal te bouwen. Als de machine niet alleen bestaat uit materialen en objecten, maar ook uit menselijke uitingen en handelingen, dat iedereen eraan mee kan doen en dat het vertelt over het leven zelf, een community artwork to the max!

In de maanden vooraf leven en bouwen 2.000 deelnemers toe naar dat 'ene moment', het moment dat de 'machine' in werking wordt gezet. Op scholen, in schuurtjes, aan de keukentafel en in het bejaardentehuis, op kleine en grote schaal, worden dingen gebouwd en acties en handelingen bedacht. Er wordt gedroomd en gediscussieerd, gaat het lukken?

We brengen mensen samen die normaal gesproken elkaar niet treffen. Deze mensen verdiepen zich in elkaar, werken samen, vertellen verhalen en leren van elkaar.

Op zondag 8 juli 2018 komt het tot een uitbarsting, een ontlading, waarbij alles en iedereen in beweging wordt gezet en met elkaar verbonden wordt. Ik zie een stad voor me die op *de 8ste Dag* op een vrolijke manier helemaal op zijn kop staat en gevuld is met kettingreacties, verhalen, energie, samenwerkende mensen, gekte, ontroering, en gevoel van trots, ik was erbij, deed mee en het ging over mij!

Van zonsopgang tot zonsondergang is de binnenstad van Leeuwarden het decor van een grote filmset. Bouwwerken, muziek, theater, dans, spraak, sport en film omlijsten het verhaal, dat gaat over de mensen, hun leven, passies, angsten en verlangens. Van daken afspringende freerunners, abseilende stuntmannen vanaf de scheve kerktoren de Oldehove, kwebbelende bejaarden op tuinstoelen die kopjes koffie aan elkaar doorgeven en varende jongeren op vlotten door de grachten. De machine mag even haperen, maar wordt dan weer in gang gezet. *De 8ste Dag* is daarmee in thematiek en vorm als het leven zelf.

Nu is het 2016 en het plan is inmiddels onderdeel geworden van Leeuwarden-Friesland Culturele Hoofdstad 2018.
Belangrijke thema's voor LF2018 zijn, hoe ziet Fryslân er in 2024 uit en wat kunnen we nu doen om deze provincie nog mooier en leefbaarder te maken?
Friesland als Iepen Mienskip (open gemeenschap) *"Iepen Mienskip is de basis voor participatie, interactie en synergie. Het draait om binding en verbinding van mens en omgeving, tussen natuur en cultuur en stad en landschap. Het legt de nadruk op het meer open maken en (dwars)verbinden van communities met verantwoordelijkheid en vrijheid als belangrijke uitgangspunten"*

Friesland staat natuurlijk niet op zichzelf. Hoe verhoudt dit Mienskipsidee zich tot de zaken die momenteel in Europa spelen? Het behoeft niet veel uitleg dat momenteel zaken als solidariteit en saamhorigheid onder druk staan. Er lijken verschillende bewegingen gaande, enerzijds mensen die elkaar, al dan niet online, opzoeken. Anderzijds een enorme toename van het wij en zij denken wat veelal uitmondt in polarisatie en respectloze manier van elkaar bejegenen.

We staan allemaal met elkaar in verbinding, of we dat nu willen of niet. Onze beslissingen, acties, wat we zeggen of juist niet heeft invloed op anderen, zowel in het klein als in het groot. Als je hierop doordenkt dan 'verdrink' je er al snel in en lijkt het einde zoek. Daarom is het belangrijk dat de mens zich verbonden voelt en niet gestigmatiseerd of geïsoleerd wordt. Want iedereen maakt deel uit van een het grotere geheel. Een geheel waar we onze verantwoordelijkheden in hebben en zorg voor hebben te dragen. Juist in deze tijd is dat een belangrijk gegeven, omdat we meer en meer van elkaar lijken te vervreemden, met alle gevolgen en polarisatie van dien.

Met het project *de 8ste Dag* wil ik het besef bij mensen opgang brengen dat we elkaar nodig hebben. Het is een middel om mensen van jong tot oud op een positieve manier samen te brengen en in elkaars ogen te laten kijken. Dit levert mooie, intense, grappige, verdrietige en idiote verhalen op over ieders leven, het leven dat we samen leiden. (*Marten Winters 2016*)

Marten Winters
Initiator van *de 8ste Dag* is Martens Winters (1969). Winters is filmmaker, kunstenaar en werkt in uiteenlopende media. De in Heerenveen geboren kunstenaar toonde zijn werk onder andere in het Fries Museum en het Museum voor moderne kunst in Arnhem, New York en Miami.
Winters heeft het in zijn mars om grote participatieprojecten van de grond te krijgen. Een beroemd project van zijn hand is Het Schip de Lading, waarbij de kunstenaar samen met duizenden inwoners van de stad Leeuwarden op de binnenplaats van de voormalige gevangenis De Blokhuispoort een 20 meter lang schip van papier-maché bouwde. De huid en de lading van het schip bestonden uit verhalen in woord en beeld van en over Leeuwarders. Het Schip De Lading was niet alleen een kunstproject, maar ook (participatie)educatie, techniek en innovatie speelden een belangrijke rol. Daarnaast werkt hij als coachende werkbegeleider bij het Talent Centrum Friesland. Het TCF is een onderdeel van sociale zaken waar mensen met een bijstandsuitkering geholpen worden met het vinden van een baan, vrijwilligerswerk of het terug gaan naar school.

1.Inleiding

Op zondag 8 juli 2018 is Culturele Hoofdstad Leeuwarden het podium voor een filmset van een oneindige kettingreactie, het XL participatieproject *de 8ste Dag*.

Marten Winters, oprichter van stichting 8e dag gaat samen met de Mienskip (gemeenschap) een reusachtige 'Goldbergmachine' bouwen. Alle denkbare sporten, kunstdisciplines, technologieën, ambachten en volksvermaken worden gecombineerd waarbij jong en oud elkaar ontmoeten en met elkaar samenwerken. Niet alleen de tastbare elementen, maar ook educatie en maatschappelijk welzijn zijn onderdeel van het project *de 8ste Dag*. De 2.000 deelnemers geven invulling aan de keten middels een aantal belangrijke thema's in een mensenleven zoals: liefde, veiligheid, passie, dromen en angst. Een aantal Friese kunstenaars worden uitgenodigd om binnen het thema actie-reactie Landmarks (grote installaties) te bouwen die onderdeel worden van de keten. Het is de bedoeling dat de Landmarks ook een tijdje blijven staan.

De naam *de 8ste Dag* verwijst met een knipoog naar het scheppingsverhaal. We roepen een achtste dag uit, een dag waarop mensen zelf en in gezamenlijkheid hun wereld kunnen gaan vormgeven. Want: een 8ste dag van een week, wie wil dat nou niet? De acht verwijst ook naar de lemniscaat, de 8 op zijn kant. Een oneindige ring, een schakel van een ketting.

Het publiek bestaande uit 20.000 inwoners uit de stad, 20.000 van buiten de stad en 5.800 toeristen kunnen de Goldbergmachine aanschouwen langs de route die in een 8-vorm door de binnenstad loopt. De route wordt onderweg gefilmd. Op het centrale plein in de stad, het Zaailand, komt een groot beeldscherm te staan waarop een live filmverslag te zien is.

Het gehele project wordt geleid door een team van zeven ervaren professionals (artistiek/zakelijk/productioneel) en 100 vrijwilligers.

Doelstellingen
Met *de 8ste Dag* wil het zakelijke en artistieke team het volgende bereiken:

- het bieden van een 2018-project waaraan echt iedereen kan deelnemen, ongeacht leeftijd en afkomst, geslacht en opleidingsniveau;
- het vergroten van het gevoel van saamhorigheid en wederzijds begrip in de stad en ver daarbuiten;
- het vergroten van de bekendheid van een Friese kunstenaars en het verkleinen van de afstand tussen hen en vrijwilligers/inwoners;
- het genereren van lokale, regionale, nationale en internationale media-aandacht, met Domino Day als inspiratiebron;
- het realiseren van een uniek evenement dat wordt opgenomen in het collectieve geheugen van Leeuwarders, Friezen en overige wereldburgers;
- het nalaten en overdragen van de opgedane kennis aan andere groepen, steden en landen.

2. Culturele Hoofdstad

Stichting 8ste dag levert een bijdrage aan een belangrijk thema van de Culturele Hoofdstad: het creëren van een open gemeenschap, een Iepen Mienskip. Het project is begin 2014 voorgelegd aan het team van de Culturele Hoofdstad 2018 en met veel enthousiasme ontvangen. Inmiddels is het project gecontracteerd door CH2018.
De organisatie van CH2018 werkt met themaproducers die een aantal projecten onder hun hoede hebben. *De 8ste Dag* valt onder Lab Leeuwarden, de themaproducer is Sjoerd Bootsma. Hij is daarnaast ook artistiek leider van het festival Welcome To The Village. Bootsma fungeert als klankbord op het artistieke en inhoudelijke vlak. Winters en Bootsma hebben op regelmatige basis gesprekken met elkaar over de voortgang.

'We zijn blij met de 8ste Dag in het programma van Leeuwarden-Fryslân 2018, omdat de 8ste Dag goed verbeeldt waarover onze culturele hoofdstad gaat: het kriskras verbinden van vele verschillende (kleine) gemeenschappen in het gezamenlijk maken en presenteren van een cultureel werk. De 8ste Dag betrekt heel uiteenlopende doelgroepen in zowel het maakproces als de presentatie, van professionals tot mensen die niet of weinig met kunst en cultuur in aanraking komen. Gezamenlijk maken ze een aansprekend werk dat de kracht toont van onderlinge verbondenheid.' (Lieven Bertels, CEO en artistiek leider Leeuwarden-Fryslân, European Capital of Culture 2018.)

Fluisterlijn

Tijdens de opening van CH2018 op zaterdag 27 januari 2018 vindt *De Fluisterlijn* plaats, in samenwerking met Ira Judkovska en Lân fan Taal. Het project is een opwarmer voor de grote kettingreactie in juli.

De fluisterlijn is een fluisterspel op grote schaal: honderden mensen uit Leeuwarden en omstreken staan een meter of anderhalve meter uit elkaar. Er wordt begonnen met een zin die vervolgens aan elkaar doorgegeven wordt. Iedereen, ongeacht leeftijd en de taal die je spreekt kan meedoen, de enige voorwaarde is dat je kan praten en luisteren, inclusief gebarentaal. Het wordt een dwarsdoorsnede van mensen die op dit moment in Fryslân wonen. De zin heeft te maken met de vraag: 'wat is van grote invloed geweest op je leven en wat heeft je beroerd of in beweging gebracht?'

De deelnemers moeten letterlijk een stap nemen om bij de ander te komen: dit staat symbool voor 'de stap nemen om elkaar te ontmoeten'. Tegelijkertijd vormt het herhaaldelijke karakter van deze stappen een dans.

De lijn van mensen wordt gevolgd met een camera en gevoelige microfoon, en is voor publiek live te volgen op schermen in de stad. Daarnaast worden er van te voren filmpjes opgenomen met dezelfde vraag. De live-lijn blijft op sommige punten even steken door een vooraf opgenomen portret te laten zien; een moment van 'bezinning'. Een uitgebreide uitwerking van *de Fluisterlijn* kunt u vinden in de bijlage.

3. Thema & Uitwerking

Thematiek
De 8ste Dag gaat over actie en reactie. Over dat we verbonden zijn met elkaar en de wereld.
We worden geboren, groeien op en leiden ons leven. Dit gaat met vallen en opstaan.
Ons streven is dat tijdens de 8ste Dag alle schakels elkaar in beweging zetten zodat de 'machine' blijft lopen. De ‘machine’ mag echter af en toe best haperen: het is een metafoor voor het leven zelf waarin je zo nu en dan ook flink kunt struikelen. Zoals de dingen in het leven zich soms vloeiend en met een grote vanzelfsprekendheid voltrekken, gaat het soms ook stroef en kom je er met vallen en opstaan. Binnen de 8ste Dag is er ruimte voor alle gradaties van actie en reactie. Mede door de schoonheid van het menselijk falen toe te laten, krijgt het project zijn kracht: het gaat over 'ons', de mens in al haar facetten.

Tijdens de bijeenkomsten die we voor de deelnemers, alle partijen die een bijdrage leveren aan *de 8ste Dag*, gaan organiseren wordt dit thema door Winters toegelicht en worden deelnemers uitgenodigd te vertellen over zijn of haar perspectief op het leven en de invloed op anderen die daarmee wordt uitgeoefend.

Bouwen
De thematiek gaan we vertalen naar concrete elementen binnen *de 8ste Dag*, in de bouwwerken, de Landmarks, de performances en een serie korte films. De route en de schakels als een mensenleven waarin er van alles gebeurd van geboorte tot aan de dood en alles daar tussen in. We gaan dit 'verhaal' fragmentarisch achterstevoren vertellen. Het feit dat de route een lemniscaat is maakt dit ook mogelijk, in een oneindige ring kan je het verhaal oppakken waar je wilt. Het wordt niet een verhaal van A naar B waarin er chronologisch over een mensenleven wordt verteld. Het gaat om het idee van 'een leven' met daaruit een aantal elementen die voor iedereen, ongeacht afkomst of leeftijd herkenbaar zullen zijn en waar een bijdrage aan geleverd kan worden door de deelnemers.
Een paar voorbeelden: verliefdheid en liefdesverdriet, veiligheid, agressie, verlies en rouw
en hoop en verlangen.

Ze geven ons, de deelnemers en kunstenaars houvast om een werk te creëren. Een werk met veel meer lading en diepgang dan alleen een serie kettingreacties. Een werk dat de fysieke uitdaging overstijgt en echt over 'ons' gaat.

Het begin
Hoewel *de 8ste Dag* geen chronologisch verhaal is en er dus geen begin en einde bestaat, moet de keten natuurlijk wel op een bepaald punt in gang worden gezet. Het beginpunt van *de 8ste Dag* zal het thema ‘de dood’ zijn. Het gaat ons niet specifiek om de dood van een individu, maar om het gegeven. Het is de bedoeling om de dood zichtbaar te maken door middel van film. Het is niet de bedoeling dat de dood geacteerd wordt. Een filmpje over, in samenwerking met iemand die gaat sterven of sterft, dus niet een acteur. Dit klinkt heftig, maar we gaan dit op een smaakvolle en respectvolle manier doen.

Dit filmpje gaat de fysieke kettingreactie in werking zetten. Dit zou bijvoorbeeld op de volgende manier kunnen. We zien twee handen die elkaar vasthouden, een stukje van een bed. We horen iemand zwaar ademen, de adem stokt. Stilte, de ene hand laat de andere hand los. We zien een persoon (een familielid) de ruimte uitlopen. Deze persoon zien we aan het begin van de 'machine' dus in de echte wereld een object een duw geven en *de 8ste Dag* is begonnen.

Wat volgt zijn de eerder beschreven thema's en het eindigt met de geboorte van een kind, dit gebeurt wederom in film en het geeft aan dat het geheel in feite weer van voren of aan gaat beginnen. Het kind zal een leven leiden en uiteindelijk ook weer sterven. Op deze manier ontstaat er oneindigheid, de 8, de lemniscaat.

Vormen van participatie
Om deelname te stimuleren is het goed om verschillende vormen van participatie aan te bieden. De volgende varianten zijn voorbeelden van hoe we het aan gaan pakken.

- Door alleen of in een groep in de maanden voorafgaand aan *de 8ste Dag* een schakel van de ketting te maken. De vraagstelling aan deze groep is als volgt: 'vertel over jezelf, over hoe je tegen de wereld, de ander en jezelf aankijkt. Vertel over je leven in relatie tot de thema's binnen het project. Deze groep vervult een hele actieve rol en is voor een langere periode betrokken bij het project.
- Door in samenwerking met een filmmaker een persoonlijk verhaal te verfilmen. Zo'n film duurt ongeveer 24 seconden en maakt onderdeel uit van de kettingreactie.
- Door zich aan te melden voor een activiteit op de dag zelf. Dit vergt een minder grote tijdsinvestering dan de eerste groep, maar deze mensen kunnen wel meedoen aan onderdelen van de ketting die vanuit *de 8ste Dag* wordt geregisseerd. Zo willen we bijvoorbeeld een groot koor gaan samenstellen bij de slotact. Een koor waarbij het niet noodzakelijk is dat je kan zingen en de tekst heel eenvoudig zal zijn.
- Door vrijwilliger te worden bij de organisatie van *de 8ste Dag*. Bijvoorbeeld productionele ondersteuning.

In het hoofdstuk Marketing wordt uitgebreid beschreven hoe we deelnemers en vrijwilligers gaan werven.

Spelregels
We hanteren geen selectiecriteria, iedereen kan meedoen, elke leeftijd, achtergrond, en op elk niveau. We hanteren wel een aantal spelregels zoals dat het werk geen gevaar voor de deelnemers en het publiek mag opleveren. Ook de omgangsvormen zoals vrijheid van meningsuiting vinden we een hoog goed, maar discriminerende of haat zaaiende uitingen worden niet getolereerd.
We stimuleren en faciliteren deelnemers in het gebruiken van materialen.

4. Kunstenaars

Voor *de 8ste Dag* worden een aantal (voornamelijk) Friese kunstenaars gevraagd om onderdelen in de schakel, de Landmarks, te maken. We baseren de keuze voor hen op hun eerdere gemaakte werk. Het kunstwerk zal aan een aantal voorwaarden moeten voldoen. Het dient een grote visuele impact te hebben en zowel fysiek als inhoudelijk aan te sluiten op de thematiek zoals in het vorige hoofdstuk beschreven staat. Voorwaarde is dat de kunstenaar de Mienskip betrekt in het project en bij voorkeur mensen die normaal gesproken niet met kunst en cultuur in aanraking komen. De samenwerking met de Mienskip bestaat uit de conceptontwikkeling en het samenbouwen van de Landmarks.
Omdat we zo duurzaam mogelijk willen werken gaat onze voorkeur uit naar het gebruik van gerecyclede en/of natuurlijke materialen. Samen met de kunstenaar gaan we er zorg voor dragen dat de gemaakte werken na *de 8ste Dag* een permanente plek krijgen in de stad of in de provincie. De kunstenaars die we op het oog hebben zijn: Bouke Groen, Machiel Braaksma, Gerard Groenewoud en Tilly Buji. De organisatie van *de 8ste Dag* monitort het proces (inhoudelijk) en kan als klankbord dienen voor de kunstenaar. De organisatie zorgt bijvoorbeeld voor de benodigde vergunningen. Het kunstwerk zal aan een aantal voorwaarden moeten voldoen aangaande veiligheid en formaat.

Marten Winters werkt zelf ook aan een kunstwerk in samenwerking met langdurig werklozen van het Talent Centrum Friesland. Er wordt gewerkt aan een grote bewegende installatie waar een omgebouwde auto de hoofdrol in speelt. Daarnaast gaat het schip van papier maché ook een spectaculaire en verrassende rol spelen.

Daarnaast werken ook studenten van verschillende opleidingen van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden mee aan een Landmark, die gebouwd wordt op het binnenplein van de oude gevangenis de Blokhuispoort. De productie en begeleiding liggen bij het productiehuis De Kunsten. NHL Productiehuis De Kunsten is de matchmaker voor stages en projecten in het brede veld van kunst, cultuur en educatie.

*NB: in samenwerking met Sjoerd Bootsma en Jelle Burggraaf zijn we zijn op dit moment aan het kijken of het mogelijk is om een Europese uitwisseling van kunstenaars te bewerkstelligen. Dit zou betekenen dat er een aantal buitenlandse kunstenaars naar Leeuwarden komen en een Landmark gaan maken. Een aantal Friese kunstenaars zal vervolgens een periode in het buitenland werken maar het resultaat zal ook een rol spelen binnen *de 8ste Dag*.

5. Filmset

De stad Leeuwarden en dan met name waar de route langs loopt, wordt tijdens *de 8ste Dag* een filmset. De route loopt in een 8-vorm door het centrum van Leeuwarden, zie kaart in het volgende hoofdstuk. Op deze filmset staan alle bouwwerken die mensen gemaakt hebben en groepen mensen die 'performances' doen. Objecten, theater, dans en muziek, vormen samen met de stadsgezichten het decor en de spelers tegelijk. Ze zijn verbonden en vormen gezamenlijk de ketting.

De kettingreactie wordt van begin tot einde gefilmd zoals dat bijvoorbeeld ook gebeurt bij een sportwedstrijd als de tour de France. Vaste camera's, bewegende camera's en drones: ze registreren alles. Op het centrale plein in de stad, het Zaailand, tevens het eindpunt van *de 8ste Dag*, is alles wat er op de route gebeurt live te volgen op grote schermen. Ook gaat hier het slotstuk plaatsvinden. Op spectaculaire wijze gaan we met het publiek de laatste schakel in werking zetten.

Het publiek is ook te vinden langs de route. De toeschouwers staan aan de zijlijn en kunnen ook stukken meelopen met de kettingreactie. Daar komt bij dat de deelnemers, nadat hun stukje in de ketting is uitgevoerd, daarna automatisch publiek worden. Oftewel: de makers worden toeschouwers. Aangezien het geheel wordt opgenomen en op een later tijdstip wordt uitgezonden/vertoond, kan ook dit publiek uiteindelijk het hele verslag van *de 8ste Dag* bekijken.

Door het geheel te benaderen als een filmset en het gebruik van extra eerder opgenomen videowerken, kunnen we extra diepgang en narratief in *de 8ste Dag* krijgen. Ook is het zo dat als je dingen filmt, kleine objecten er groots uit kunnen zien en op deze manier beter tot hun recht komen.

Montage
We gaan deze live beelden op gezette tijden binnen de route 'mengen' met videowerken die vooraf gemaakt zijn. Deze vooraf gemaakte filmpjes zijn onderdeel van de kettingreactie en sluiten aan bij bijvoorbeeld een performance langs de route of een object. Het publiek op het Zaailand ziet de livebeelden en deze filmpjes in 'split screen' naast elkaar. De filmpjes zullen aansluiten bij de hierboven genoemde thema's en fungeren als een soort flashbacks, verdieping van datgene wat er in de route op dat moment gebeurt. Marten Winters neemt het eerste en het laatste filmpje voor zijn rekening, de overige zullen worden gemaakt door onder meer studenten van de NHL, het Friesland College, Friese Poort en een aantal (video)kunstenaars/ filmmakers. De duur van de items wordt ongeveer 24 seconden (een drievoud van 8) en er zullen 15 tot 20 gemaakt worden. De opdracht voor de filmmakers en studenten is om bij het maken van de filmpjes samen te werken met mensen die een schakel in de route verzorgen. Het kan daarbij gaan om een verhaal van een deelnemer dat als uitgangspunt voor het werk gebruikt wordt. Maar ook mensen of objecten kunnen letterlijk een rol in de film spelen.

De filmpjes mogen verschillende stijlen hebben, van bijna abstract of poëtisch, tot een mini docu. Wat we belangrijk vinden is dat het een tv-item overstijgt. Dus dingen als "Hallo ik ben Karel en mijn passie is vissen, kijk dit is mijn hengel”... beogen we dus niet. De opdracht aan de filmmakers is juist om de verhalen en thema's eerder kunstzinnig en vernieuwend te benaderen dan klassiek documentair.

De filmpjes sluiten thematisch aan bij gebeurtenissen, locaties en dergelijke op de route. Een voorbeeld: De route loopt langs de Leeuwarder Museumhaven. Aan deze kade ligt ook het gerechtsgebouw en er zijn een aantal advocatenkantoren gehuisvest. We vragen de scheepseigenaren om hun schepen kriskras, als waren ze losgeslagen, in de gracht te leggen. Op elk schip staat een netjes geklede man of vrouw waarvan één in een toga. Ze roepen wetsartikelen naar elkaar, van het ene schip naar het andere. Ze roepen woorden zonder naar elkaar te luisteren. Terwijl

we hiernaar kijken is op het scherm op het Zaailand gelijktijdig een van de vooraf gemaakte videofilmpjes te zien. De link is associatief en het ligt natuurlijk voor de hand dat het filmpje gaat over iets dat met recht te maken heeft. De uitdaging is om juist iets anders te vertellen, bijvoorbeeld dat met het element recht (de roepende mensen op de schepen) er iets over liefde wordt verteld. Het geluid van de woorden-roepende mensen kan ondertussen ook dienen als een soundtrack voor het filmpje dat de toeschouwers zien. Op deze wijze kunnen er onverwachte (beeld)verhalen ontstaan. Deze manier van denken geeft talloze mogelijkheden om onverwachte combinaties van mensen en groepen te maken. Een groep senioren die samenwerkt met een filmmaker en een rugbyclub. Dansers die samenwerken met een restaurant, de mogelijkheden zijn legio. Op deze manier worden de route en de filmpjes meer dan een optelsom van gebeurtenissen waarbij een ieder binnen zijn eigen comfortzone een kunstje doet.

6. Organisatie

AANBOD DEELNEMERS ROUTE *de 8ste Dag*
Via diverse kanalen: website, mail, social media, telefoon, etc.

Aanmeldingen

Actief benaderen aanbod

INVENTARISATIE & COORDINATIE DEELNEMERS
Coördinatoren 1 en 2: KIRSTEN STERKER – GETTY BOUMA
Coördinator 3: PETER REEN (Landmarks)

Verdeling deelnemers over clusters in route

Terugkoppeling vanuit contactpersoon clusters

CLUSTER 1	CLUSTER 2	CLUSTER 3
CLUSTER 4	CLUSTER 5	CLUSTER 6
CLUSTER 7	CLUSTER 8	CLUSTER 9
CLUSTER 10	CLUSTER 11	CLUSTER 12

De route wordt verdeeld over een twaalftal clusters. In ieder cluster worden deelnemers geplaatst, waarbij wij de regie houden over de verdeling. Ieder cluster krijgt een contactpersoon (vrijwilliger/student), die de communicatie tussen de deelnemers in dat cluster en de overkoepelende organisatie stroomlijnt.

LANDMARKS
Coördinatie uitvoering:
PETER REEN

Vanaf april 2017 kunnen groepen, individuen, en organisaties zich aanmelden om onderdeel te worden van de route en gaan we actief groepen en organisaties benaderen. We bieden de deelnemers een thema aan waarbinnen zij hun deel van de keten met voorwerpen, installaties en acties kunnen invullen.

Een voorbeeld: Zowel deelnemers als bestaande groepen (verenigingen, bedrijven) kunnen zich aanmelden. De organisatie screent de ideeën en deelt de deelnemende partijen in. De route wordt vooraf bekend gemaakt en ingedeeld in clusters. Een cluster is een gedeelte van de route, zodat het managen van het geheel meer beheersbaar blijft. De deelnemer kan ook een voorkeur aangeven voor een deel van de route mits het praktisch of qua thema inhoudelijk aansluit. De organisatie houdt echter wel de eindregie en is eindbeslisser als het gaat om het toebedelen van een plek in de keten.

Clusters
De route wordt opgedeeld in 12 clusters. Deze clusters gaan zorgen voor beheersbaarheid van het totaal, er gaan honderden mensen meedoen met elk hun schakel in de route. De clusters geven de organisatie van *de 8ste Dag* een overzicht van welke groepen, organisaties en personen er mee doen, waar ze mee bezig zijn en op welke plek ze zich op de route bevinden. In principe bepaalt de organisatie van *de 8ste Dag* wie in welk cluster komt. Dit doen we omdat we op deze manier hele diverse groepen mensen met elkaar kunnen laten samenwerken en combinaties maken die minder voor de hand liggen. Zo kan het zijn dat een groep bejaarden zal gaan samenwerken met een jeugdelftal van een voetbalclub.

Vrijwilligers en stagiaires (clustermanagers)
De deelnemers aan *de 8ste Dag* zullen begeleid worden door clustermanagers. Deze clustermanagers worden ondersteund door coördinatoren, deze laatste zijn vaste medewerkers van de organisatie van *de 8ste Dag*.

De groep clustermanagers gaat bestaan uit vrijwilligers en HBO studenten van bijvoorbeeld de NHL (Noordelijke Hogeschool Leeuwarden) opleiding CMV (Culturele Maatschappelijke Vorming). De clustermanagers gaan de deelnemers aansturen en begeleiden in het creatieve proces en de uitvoering van datgene wat ze hebben bedacht. Tevens houden ze de organisatie van *de 8ste Dag* (de coördinatoren) op de hoogte van de stand van zaken binnen het cluster, zodat er een accuraat beeld bij de organisatie blijft bestaan over de vorderingen. Ook kunnen de clustermanagers bij vragen altijd terecht bij de coördinatoren.

We gaan de vrijwilligers en stagiaires, van zowel de clusters als andere taken binnen *de 8ste Dag*, selecteren op hun motivatie, profiel (werk/opleiding) en competenties. Vrijwilligers worden ondersteund door de professionals van *de 8ste Dag*. Wie dat is, is afhankelijk van de functie van de vrijwilliger. De vrijwilligers investeren gemiddeld tussen de veertig en vijftig uur werk.
In het hoofdstuk Marketing wordt beschreven hoe de vrijwilligers geworven worden.

De coördinatoren
De coördinatoren sturen de cluster-managers aan. Op deze manier weten ze wat er speelt binnen elk cluster en hebben ze het totaaloverzicht. Urgente inhoudelijke en artistieke zaken worden doorgespeeld aan Marten Winters.

Indeling clusters
Wie komt waar op de route, welke mensen en groepen worden er aan elkaar gekoppeld en gaan er samenwerken? Deze keuzes worden op inhoudelijke/artistieke basis gemaakt maar ook op sociaal maatschappelijke grond. Er zal dus gezocht worden naar combinaties die minder voor de hand liggen.

Zodat groepen die in het dagelijks leven niet of nauwelijks met elkaar in aanraking komen nu op elkaar aansluiten. Er wordt onder andere gekeken naar welke uitingen (verschillende schakels in de ketting) elkaar versterken en hoe deze het beste passen in de thematiek van het totaal. Oftewel: het totaalbeeld van *de 8ste Dag* wordt door ons gecomponeerd.

Ondersteuning
Omdat we het over honderden deelnemers hebben is het niet mogelijk om iedereen individuele begeleiding aan te bieden van Marten Winters.
Wat we doen is ieder cluster een workshop geven, o.l.v. van Marten Winters, om het proces op gang te brengen en ideeën te laten vormen. De coördinatoren en clustermanagers monitoren het vervolgtraject en schakelen waar nodig Marten in.

In een later stadium, in 2018, gaan we in de maanden voor de presentatie van *de 8ste Dag* met ieder cluster een try-out doen van dat stuk in de route. We doen dit buiten het zicht van het publiek op een industrieterrein. Dit zullen op zichzelf al bijzondere events worden die zowel letterlijk als figuurlijk in het teken zullen staan van aansluiting op elkaar. Korte (video) verslagen (teasers) kunnen worden gebruikt in de publiciteit, website en social media.

7. Educatie

Het project leent zich uitstekend voor educatieve doeleinden voor kinderen en studenten van verschillende leeftijden en opleidingsniveaus. We werken op dit moment al samen met Kunstkade Leeuwarden (centrum voor kunsteducatie), FryskLab, de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden.

De nadruk van de activiteiten ligt op oplossingsgericht denken en samenwerken. Daarnaast worden leerlingen/studenten gemotiveerd om na te denken over het hergebruiken van materialen, oorzaak en gevolg (welke consequenties hebben bepaalde keuzes) en komt er theorie over techniek en geschiedenis om de hoek kijken. In een beschouwend gedeelte leren leerlingen/studenten reflecteren op hun eigen proces.

Pilot
Afgelopen schooljaar heeft OBS Professor Wassenberghskoalle in Lekkum in samenwerking met Kunstkade een aantal lessen gewijd aan de kettingreactie: hoe maak je dat? In juli 2016 is de uitkomst door de 120 leerlingen in de leeftijd van 5 tot 11 jaar gepresenteerd in de dorpstuin in Snakkerburen. Het experiment bestond uit zelfgemaakte objecten, zang/spraak, dans en beweging. Voor organisatie leverde dit belangrijke informatie op voor project *de 8e Dag*, onder andere aandachtspunten, zoals het moment en duur van opbouwen en de schaal t.o.v. de omgeving.

Basisscholen
De 8ste Dag is opgenomen in het Kunstmenu plus van Schoolkade. In samenwerking met FryskLab worden workshops gegeven. Kinderen worden uitgedaagd kleine bouwsels te maken die in het echt onmogelijk zijn, maar in het klein wél kunnen (bijvoorbeeld een omvallende Oldehove). Alle bouwsels tezamen vormen een kettingreactie. Inmiddels hebben zich een aantal scholen aangemeld.

MBO en HBO
Studenten kunnen iets ontwerpen en uitvoeren wat binnen hun opleiding past, maar ook samenwerken met een andere opleiding (bijvoorbeeld studenten bouwkunde met studenten van een vakopleiding timmerman). Daarnaast kunnen zij het project als clustermanager ondersteunen.

Een uitgebreidere omschrijving van het educatieplan kunt u vinden in de bijlage.

8. Marketingplan

Het concept
Op zondag 8 juli 2018 komt in Leeuwarden – dat jaar culturele hoofdstad van Europa – een grote kunstkettingreactie op gang. Circa 30.000 mensen van verschillende leeftijden, windstreken en culturen zijn in groepen verantwoordelijk voor alle schakels in deze keten. Een schakel, bestaande uit bijvoorbeeld een bouwwerk, dans of geluid, moet vloeiend en logisch aansluiten op de schakel van de voorganger. De route, in de vorm van een acht, laat alle aspecten van het leven zien, zoals verliefdheid, veiligheid, verlies, verlangen, geboorte en dood. De aanpak is filmisch: de thema's worden niet alleen verbeeld door de schakels/deelprojecten, maar ook in 15 door studenten en kunstenaars gemaakte filmpjes. Zowel registraties van de scenes als de filmpjes worden -deels gelijktijdig- live vertoond op grote schermen. Naast schakels en filmpjes maken circa vijf 'landmarks' deel uit van de route: kunstwerken en infopunten in één. De route begint en eindigt op het Wilhelminaplein (plein voor het Fries Museum), waar de schermen staan en een slotstuk plaatsvindt. De totale 'machine' hoeft niet foutloos te zijn. De 8ste dag is geen recordpoging maar een community art-project waarbij creativiteit, samenwerking en improvisatie voorop staan. De machine mag even haperen en wordt dan weer in gang gezet. De 8ste dag is daarmee in thematiek en vorm als het leven zelf.

Onderdelen project
<u>Hoofdstuk 1 - Voorbereiding</u>
- Periode: eind 2016 t/m eind januari 2018
- Wat: pilots, filmpjes en kunstwerken; die laatste worden langzaam maar zeker zichtbaar in de openbare ruimte

<u>Hoofdstuk 2 - De aftrap</u>
- Wanneer: zaterdag 27 januari 2018
- Wat: de Fluisterlijn, opmaat naar het grote event en onderdeel van de officiële opening van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa

<u>Hoofdstuk 3 - 8ste dag</u>
- Wanneer: zondag 8 juli 2018
- Wat: het grote evenement

Doelgroepen & beoogd bereik
De 8ste dag is voor een grote groep mensen bedoeld. Om in te participeren en/of om van te genieten. Naast de kunstenaars, die een (betaalde) opdracht krijgen om (in samenwerking met de gemeenschap) een 'Landmark' te maken, en de studenten die filmpjes maken, gaat het om vrijwilligers en bezoekers die de schakels bedenken, realiseren en aanschouwen. We onderscheiden participanten en bezoekers, waaronder weer subgroepen vallen:

<u>Participanten</u>
- 10 Clustermanagers: sturen een deel van de route - waaronder circa 10 schakels/onderdelen vallen - aan. Naast vrijwilligers kunnen dit studenten zijn, bijvoorbeeld van de NHL-opleiding Culturele Maatschappelijke Vorming.

- Minimaal 200 bouwers: volwassen en jeugdige inwoners van de stad Leeuwarden*, die voor hun eigen schakel een plan bedenken en uitvoeren. In de ideeënfase worden ze geïnspireerd en ondersteund door het artistieke team van 8ste dag. De vrijwilligers worden onder andere geworven onder:
    - de 100 vrijwilligers/betrokkenen van Schip der Lading, het eerdere community-art project van Marten Winters
    - de bij vrijwilligersorganisaties als WELLZO geregistreerde mensen;
    - leerlingen van de basisscholen in de stad Leeuwarden (28 scholen, 8.500 leerlingen) .

  NB: Per schakel/groep bouwers een aanspreekpunt/initiatiefnemer nodig. Zowel in de aanmeld- als de realisatiefase.
- Minimaal 2.000 deelnemers: inwoners en bezoekers die op de dag zelf helpen met het uitvoeren van een schakel of die andere hand- en spandiensten verrichten.
- Minimaal 20 (media)partners die de zichtbaarheid en de (technische) werking van het project professioneel ondersteunen o.b.v. sponsoring/bartering.

*) Voor de werving van bouwers blijven we dichtbij huis, want 58% van de uithuizige vrijetijdsactiviteiten van Nederlanders vindt plaats binnen een straal van 5 km (bron: CBS).

<u>Bezoekers</u>
- 20.000 inwoners van de gemeente Leeuwarden, in alle leeftijden. Dit is 20% van het daadwerkelijke aantal inwoners van de gemeente, te weten: 108.041 (cijfer d.d. 1 april 2016, bron: CBS).
- 5.800 bezoekers van CH2018 uit Nederland en daarbuiten, gebaseerd op het geschatte aantal bezoekers aan het complete culturele jaar van 4 miljoen (uitgaande van 340 bezoekdagen in 2018 en de aanname dat 50% van de dagjesmensen en toeristen op 8 juli de 8ste dag zal zien);
- 30.000 online bezoekers van het evenement op de dag zelf en (lang) daarna.

Doelstellingen
Met de 8ste dag wil het zakelijke en artistieke team het volgende bereiken:
- het bieden van een 2018-project waaraan echt iedereen kan deelnemen, ongeacht leeftijd en afkomst, geslacht en opleidingsniveau;
- het vergroten van het gevoel van saamhorigheid en wederzijds begrip in de stad en ver daarbuiten;
- het vergroten van de bekendheid van een aantal kunstenaars en het verkleinen van de afstand tussen hen en vrijwilligers/inwoners;
- het genereren van lokale, regionale, nationale en internationale media-aandacht, met Domino Day als inspiratiebron;
- het realiseren van een uniek evenement dat wordt opgenomen in het collectieve geheugen van Leeuwarders, Friezen en overige wereldburgers;
- het nalaten en overdragen van de opgedane kennis aan andere groepen, steden en landen.

SWOT-analyse
Voor het ontwikkelen van een kansrijke marketingstrategie, is een SWOT-analyse gemaakt:

<u>Sterkten</u> • De 8ste dag maakt deel uit van officiële programma CH2018 en van de opening • Iedereen kan individueel meedoen, in tegenstelling tot veel andere projecten die worden gemaakt door professionele makers en verenigingen • Marten Winters is in Leeuwarden bekend van Schip de Lading, waaraan veel mensen hebben meegewerkt	<u>Zwakten</u> • De 8ste dag valt of staat bij de aanmelding van makers die werken op vrijwillige basis • Het idee is inspirerend maar (nog) wel complex en abstract • Het welslagen van het project is sterk afhankelijk van weer en techniek
<u>Kansen</u> • Circa 50% van de Nederlanders is actief bij een vereniging of heeft een hobby, 70% bezoekt cultuur buitenshuis • NL scoort extreem hoog op individualisme (vs. collectivisme) op Europese schaal, m.a.w. de NL'er is vooral gericht op zichzelf en niet op de groep • Er zijn meerdere 2018-projecten die een beroep doen op of geïnitieerd zijn door inwoners van Lwd, zoals DNA van Leeuwarden en Mienskipsprojecten/Stipe*	<u>Bedreigingen</u> • Het jaar 2018 zit vol activiteiten en evenementen: veel concurrentie • De meeste mensen hebben weinig vrije tijd • Het daadwerkelijke aantal bezoekers van CH2018 is onbekend/onzeker

Bron cijfers vrijetijdsbesteding: Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2015
Bron cultuurscores: Geert Hofstede, geert-hofstede.com

Interessante samenwerkingsprojecten: 'Dans, vecht, huil, bid, lach…' (dansproject voor mensen met Parkinson) en 'Culturele hoofdstadlied'.

Confrontatie
Als we de onderdelen uit de SWOT met elkaar confronteren, levert dat de volgende kansrijke marketingstrategieën op:

- 8ste dag is afhankelijk van vrijwilligers. Veel mensen zijn actief bij verenigingen en hobbyclubs. Daarnaast zijn er kleinere mienskip-projecten die specifieke doelgroepen bereiken. Het betrekken van en werven via die clubs en het samenwerken met kleine projecten is slim.
- Er is in 2018 veel te doen voor inwoners en bezoekers. Door de status van 'officieel programmaonderdeel' en de zichtbaarheid tijdens de opening te benutten, kan 8ste dag zich onderscheiden. Daarnaast kan de bekendheid en de achterban van Marten Winters helpen in de concurrentiestrijd. Dit zorgt bovendien meteen voor een goede lokale inbedding, waardoor het welslagen minder afhankelijk is van dagjesmensen/toeristen.
- Het project moet snel concreet worden (wat, wanneer, hoeveel mensen nodig, etc.) en in delen worden opgesplitst, zowel qua onderwerp/deelproject als qua tijd. Per

fase/periode weten mensen dan precies waarvoor ze zich kunnen aanmelden/interesseren.

- Het project is minder afhankelijk van weer en techniek als er wordt samengewerkt met professionele partners die garant staan voor bv. goede overkappingen, stabiele internetverbindingen en professionele opnamen. Deze sponsoren/partners hebben ook mediawaarde. Omdat ze hun eigen middelen en achterban kunnen inzetten of heel letterlijk: omdat het een omroep betreft met mediabereik. Het is ook slim om individuele vrijwilligers achter de hand te hebben voor bijvoorbeeld paraplu-service.

Marketingstrategie
Op basis van de uitgangspunten van 8ste dag en op basis van voorgaande confrontatie-strategieën, formuleren we de volgende marketingstrategie:

8ste dag is het project waarvan iedereen (onbewust) gedroomd heeft. Door 8ste dag kan een ieder deel uitmaken van CH2018, ongeacht leeftijd, taal, mobiliteit, achtergrond en beschikbare tijd. Samen maken we 8ste dag mogelijk, iedereen (maar vooral de 'gewone' man/vrouw) staat in de spotlight op de 8ste dag. Om dit te bereiken zorgen we ervoor dat het project vanaf de start heel helder is. Wat en wie zoeken we, hoe kun je je aanmelden, hoe werkt het. Naast het bereiken van het individu via eigen kanalen en achterban en via CH2018, richten we ons op groepen. Klassen, cursisten, leden, vluchtelingen, ouderen, et cetera. Deze worden zoveel mogelijk bereikt via overkoepelende organisaties. Centraal staat het 'hoort, zegt het voort'-principe. Want net als het project zelf, is de kettingreactie belangrijk voor het welslagen van de communicatie. (Media)partners dragen daarnaast bij aan een groot bereik. De communicatie is laagdrempelig, aansprekend en liefst zo meertalig mogelijk. De toon is vrolijk, open en een tikkeltje vreemd. De filmwereld geeft inspiratie voor aanpak en uitstraling. Denk aan: inzet 'scènefoto's' en trailers, veel bewegend beeld, inzet van video/vlogs.

Logo en creatief concept
Vormgeefster Else Boekema van bureau Harlingseboys heeft de strategie vertaald naar een creatief concept. Hierbij staat de '8' centraal: een sterk teken en op z'n kant het symbool voor oneindigheid. De 8 (en dus het logo) staat met haar slingerende vorm bovendien voor het leven zelf. Met het logo begint de pret al: als de 8 omvalt start de machine en volgt een oneindige reeks van ontmoetingen.

Bij ‘vrolijke gekte’, reactie en verrassing past een logo dat geen vaste vorm heeft maar een logo dat dynamisch is en elke keer verrast. Uiteraard is de basis een herkenbare (en bijzondere) typografie (losjes gebaseerd op het idee van schakels), waarbij de VPRO als voorbeeld wordt genomen voor online/bewegende toepassingen. In de uitingen en campagne staan de makers centraal die al doende ‘per ongeluk’ een 8 verbeelden. Met voorwerpen, met schaduw, met gebaren. De gebruikte foto’s zijn zogenaamde stills uit een langere actie.

Fasering marketing
Voor de marketing houden we dezelfde hoofdstukken of fasen aan als het project zelf.
De focus op de doelgroepen verschilt per fase:

Middeleninzet

<u>Fase [1] - Voorbereiding (2016 + 2017)</u>
Participanten

- Er komt een (meertalige) **website** die eenvoudig oogt en technisch perfect werkt. Alle beoogde participanten vinden in een oogopslag wat ze kunnen betekenen voor 8ste dag en wat het hen oplevert (erkenning, vriendschap, zichtbaarheid). De route staat op de site en is ingedeeld in de schakels waarop initiatiefnemers/groepen kunnen intekenen.
- Op de website komen verschillende **e-cards** die mensen door kunnen sturen. Kaarten passen bij het idee dat laag- en dieptepunten uit het leven centraal staan op de 8ste dag en vaak worden gemarkeerd door felicitatie- en rouwkaarten.
- Als de website bijna gereed is, wordt de **pers** geïnformeerd tijdens een bijeenkomst met een kleinschalige demonstratie/kick-off van de 8ste dag. Er worden persberichten verstuurd en media worden op maat benaderd met onderwerpen.
- Zodra schakels worden ingevuld en er plannen ontstaan, worden via de website en de social media **portretten en updates** (vlogs) gepubliceerd. Hiermee krijgen de clustermanagers en bouwers een stem en een gezicht. Zij sporen bovendien andere mensen aan zich te melden als vrijwilliger. Er wordt gestreefd naar een samenwerking met een lokale (GPTV) en/of regionale omroep (Omrop Fryslân) en de inzet van multimedia-studenten voor de realisatie van de docu’s en vlogs.
- **Social media** (in ieder geval Facebook, Twitter en YouTube) worden geclaimd en ingezet om zoveel mogelijk mensen uit Leeuwarden te bereiken en enthousiasmeren.
- Op de website en via de social media wordt een helder, **geanimeerd instructiefilmpje** gedeeld. Deze is beschikbaar met verschillende ondertitelingen/gesproken toelichting.
- Verenigingen, scholen, clubs en wijken worden via overkoepelende **instellingen** (zoals Kunstkade) en rechtstreeks (m.b.v. **Mailchimp**) aangeschreven. Er is een gedrukte **folder** beschikbaar om de werving te ondersteunen en op diverse plekken neer te leggen.
- Iedereen die zich heeft aangemeld ontvangt een digitaal **8-pack** waarmee hij/zij kenbaar kan maken deelnemer te zijn en anderen kan enthousiasmeren. Denk aan: een filter voor over de profielfoto op social media, een handtekening/banner voor onder de e-mail, een doorzendbericht, etc. Mogelijk aangevuld met een fysieke gimmick: bv. een speldje met een 8.

Publiek

- Op de **website** staat vanaf de site (eerst nog bescheiden) informatie over de events in 2018. Belangrijk is om meteen de definitieve data van opening en 8ste dag te communiceren. Met een **ics-functie** kunnen mensen de data meteen in de digitale agenda zetten.
- Op de **social media** staan de events vanaf de start op de kalender.
- Via **CH2018** worden geïnteresseerden al vroeg geattendeerd op de events. Via de website 2018.nl (projectinformatie en nieuws), via de social media van CH2018 en in de printuitingen van culturele hoofdstad.
- Met een **RTV-mediapartner** wordt al in een vroeg stadium gestart met het maken van een documentaire over het hele maakproces (bv. Fryslân DOK, dat niet alleen te zien is op Omrop Fryslân maar ook op nationale televisie). Studenten kunnen eigen opnamen maken.

<u>Fase [2] - De aftrap (begin 2018)</u>

Participanten

- De website wordt aangevuld met informatie over de Fluisterlijn, zodra bekend is wat het exacte plan is en wat men kan betekenen op 27 januari 2018. Er komt een aanmeldperiode en -procedure en mensen worden er **via social media, e-mailings en drukwerk** op geattendeerd.
- De **pers** krijgt een korte demo van de Fluisterlijn en wordt met diverse berichten en artikelen geïnformeerd. Hierbij wordt zoveel mogelijk samengewerkt met CH2018 en Tryater.
- Er wordt in de werving van participanten een **gefluisterde (audio)trailer** gemaakt. In elk communicatiemiddel wordt altijd melding gemaakt van de 8ste dag.
- **Tijdens de opening** worden potentiële participanten en bezoekers geworven voor de 8ste dag. Met CH2018 moet worden gekeken wat er mogelijk is: wordt er iets uitgedeeld, kan er iets worden aangeleverd voor het verslag van NPO2 et cetera? De eigen kanalen werken hierbij ondersteunend.

Publiek

- Via **CH2018** wordt het publiek opgeroepen aanwezig te zijn op 27 januari of de opening te volgen via **NPO2** (die een live uitzending zal verzorgen).
- Uiteraard worden de **eigen kanalen** en de 8ste dag-participanten ingezet om publiek te werven.
- Werving publiek tijdens Fluisterlijn, zie hierboven bij participanten.

<u>Fase [3] - 8ste dag (feb t/m juni/juli 2018)</u>

Participanten

- Op de **website** staan de ‘vacatures’ voor de laatste te werven vrijwilligers en participanten.
- Via social media, pers, bestaande participanten en samenwerkingsorganisaties wordt de laatste **wervingsronde** bekend gemaakt.
- **Sponsoren** voor concrete vragen worden op maat benaderd.

Publiek

- De **landmarks** die stuk voor stuk zichtbaar worden meteen ingezet als marketinginstrument. Er is informatie aanwezig over de 8ste dag, bijvoorbeeld in de vorm van een informatiescherm.
- Er wordt een complete **campagne** ontwikkeld om publiek te werven voor de 8ste dag, waar mogelijk in samenwerking met CH2018 en andere 2018-projecten. De multimediale campagne zal in ieder geval bestaan uit Twosigns (A0's langs de weg), posters voor achter de ramen van deelnemende panden/huizen, een markering van de route (bv. door 8tjes schoon te spuiten op de stoep/straat), online advertenties, et cetera.
- De **mediapartner**(s) schenken vooraf redactionele aandacht aan de 8ste dag in de vorm van interviews, artikelen en uitzendingen.
- Er komt een 8ste dag-**app**, waarmee de route te zien is met alle onderdelen en waar op de dag zelf kan worden gezien welke schakel aan de beurt is.
- Op de dag zelf krijgen deelnemers en bezoekers een taak: ze filmen wat ze zien met hun **smartphone** en dragen zo direct bij aan de registratie.
- Via **ledschermen** op het Wilhelminaplein is de livestream (i.s.m. een omroep) van het event plus de vooraf gemaakte filmpjes te zien. Wellicht kunnen de smartphone-opnamen ook meteen worden getoond (of op het 2e scherm, via de app op de eigen telefoon of tablet).

Legacy

De complete registratie wordt na de 8ste dag gemonteerd en komt online beschikbaar. Ook worden de geleerde lessen breed en gratis gedeeld. Voor de deelnemers wordt er een terugkomevenement georganiseerd, waarop de registratie (film) wordt vertoond en mensen kunnen napraten. Dit zal de blijvende band tussen de deelnemers verstevigen.

Meten

Alle statistieken en cijfers worden zo goed mogelijk bijgehouden en vastgelegd. Middels online rapportages (Google Analytics en statistieken van social media), kijk- en luistercijfers, registratie participanten en tellen bezoekers (i.s.m. CH2018).

Begroting

Het marketingbudget (zie gedetailleerde, bijgevoegde totaalbegroting) bestaat enerzijds uit mankracht en anderzijds uit te ontwikkelen media en middelen.

De geraamde kosten voor 2016 tot en met 2018 zijn als volgt:

Mankracht	Kosten	Totalen
Medewerker marketing & PR: marketingplan, teksten, bijhouden social media, persbenadering, etc.	€ 7.050,00	
Vormgever: logo en huisstijl, vormgeving campagne, opmaak middelen (drukwerk, banners etc.)	€ 6.600,00	
		€ 14.650,00
Middel/medium	Kosten	
Instructieanimatie	€ 2.000,00	
Website, ontwikkeling en onderhoud	€ 10.750,00	
Drukwerk	€ 2.200,00	
Verspreiding	€ 2.250,00	
Relatiemarketing	€ 2.000,00	
Ledschermen	€ 20.000,00	
Overig	€ 1.500,00	
		€ 40.700,00

Bijlage 1: Organisatie

Stichting *8ste dag*
Bestuur:
Jaap Ikink – voorzitter
Docent NHL CMV
Nienke van Uitert – secretaris
Advocaat Bomhof van Uitert
Rob Leen – penningmeester
Gepensioneerd

Team
Marten Winters – artistieke leiding
Siart Smit – zakelijke leiding (adviserend)
Margret Havinga – zakelijke leiding
Johan de Vries – productieleider
Peter Reen - productie (ovb)
Kirsten Sterker & Getty Bouma – coördinators deelnemende partijen (creatie regieteam)
Lily Lanser – fondsenwerving
Berber van Ooijen – Marketing en communicatie advies

De teamleden werken allen al meerdere jaren in het culturele veld en hebben daarin hun sporen reeds verdient.

Toezicht ligt bij het bestuur van de stichting. De dagelijkse leiding is in handen van de artistiek leider en zakelijk leider. Zij dragen zorg voor:
- Sturing van het creatieproces als geheel;
- Toetsing projecten aan de visie;
- Coördinatie inhoud diverse projecten;
- Integrale communicatie;
- Adequate inzet mensen en middelen;
- Plezier!

Procesbegeleiding:
- Zorgt voor een gemeenschappelijk beeld
- Zorgt voor een waardevol groepsproces
- Laat mensen uitstijgen boven hun gebruikelijke manier van denken
- Laat mensen kritisch naar hun eigen functioneren kijken
- Elke deelnemer komt tot zijn recht
- Geeft de groep energie
- Bevordert de dialoog en het luisteren naar elkaar
- Maakt bespreekbaar en zichtbaar wat anders gauw verborgen blijft

Bijlage 2: Planning

Planning *de 8ste Dag* april 2017 t/m september 2018

Werkzaamheden doorlopend (maandelijks):

- 2x Productieoverleg Productieleider / Artistiek leider / Clustercoördinatoren.
- 2x Clustercoördinatoren overleg onderling (vanaf oktober 2016).
- Projectontwikkeling opening i.s.m. Ira Judkovskaja (t/m december 2017).
- Voortgang proces monitoren en eventueel bijsturen.
- Vanaf uitvoerende fase: vorderingen en aantallen meten. Zie marketingplan.

2017	Wat
Vóór april 2017	• Project/businessplan uitwerken. • Inrichten organisatie. • Start ontwikkeling huisstijl, website, social media, etc. • Start fondsenwerving. • Start sponsorwerving.
April	• Start werkzaamheden clustercoördinatoren (o.a. werving clustermanagers en ondersteuning). • Deelnemende kunstenaars / partijen Landmarks vastleggen; start bouwperiode Landmarks. • Start voorbereiding en werving deelnemers Fluisterlijn. • Start documentatie/ uitzending projecten ism NTB omroep. • Oriëntatie op filmpjes. • Werving participanten* • Werving publiek** • Presentatie resultaat pilot Wassenbergskoalle. • Start Kunstmenu Plus (i.s.m. LabFryslan en Kunstkade). • Start werving scholing VO (in de provincie, ism Keunstwurk). • Vaststellen communicatiemiddelen toekomstige deelnemers.
Mei	• Werken aan pilots, filmpjes en kunstwerken (langzaamaan zichtbaar in openbare ruimte). • Werving participanten* • Werving publiek**
Juni	• 90% van de route ingedeeld met deelnemers en geplaatst in clusters. • 1e conceptfase: grove schetsen van concepten clusterdeelnemers t.b.v. draaiboek. • Werken aan pilots, filmpjes en kunstwerken (langzaamaan zichtbaar in openbare ruimte). • Werving participanten* • Werving publiek**
Juli	• Werken aan pilots, filmpjes en kunstwerken (langzaamaan zichtbaar in openbare ruimte). • Werving participanten* • Werving publiek** • Definitieve clustervorming.
Augustus	• Eerste versie draaiboek *de 8ste Dag* klaar op basis van 1e conceptfase deelnemers. • Overleg gemeente op basis van eerste versie draaiboek en route. • Werken aan pilots, filmpjes en kunstwerken (langzaamaan zichtbaar in openbare ruimte). • Werving participanten* • Werving publiek**
September	• Eerste repetitie “Fluisterlijn'. • Terugkoppeling feedback gemeente aan deelnemers.

	• Laatste conceptfase, evt. bijstellen. • Werken aan pilots, filmpjes en kunstwerken (langzaamaan zichtbaar in openbare ruimte). • Werving participanten* • Werving publiek**
Oktober	• Start bouwperiode clusterdeelnemers. **Deadline: 1 april 2018** • Werken aan pilots, filmpjes en kunstwerken (langzaamaan zichtbaar in openbare ruimte). • Werving participanten* • Werving publiek**
November	• Tweede versie draaiboek *de 8ste Dag* op basis van laatste conceptfase deelnemers. • Start werving vrijwilligers uitvoering *de 8ste Dag*. • Deadline concept fase van de partners in de clusters • Werken aan pilots, filmpjes en kunstwerken (langzaamaan zichtbaar in openbare ruimte). • Werving participanten* • Werving publiek**
December	• **Generale repetitie "Fluisterlijn'.** • Werken aan pilots, filmpjes en kunstwerken (langzaamaan zichtbaar in openbare ruimte). • Werving participanten* • Werving publiek**
2018	
Januari	• Draaiboek *de 8ste Dag* definitief. • Aanvraag vergunning *de 8ste Dag* gemeente. • Website aanvullen met informatie over de Fluisterlijn. • **27-29 januari: openingsweekend LF2018: 'Fluisterlijn' i.s.m. Ira Judkovskaja** • Tijdens de opening: werving participanten en publiek voor *de 8ste Dag*. Zie marketingplan. • Pers: demo van Fluisterlijn, berichten en artikelen. Samenwerking met CH2018 en Tryater.
Februari	• Werving participanten*** • Werving publiek****
Maart	• Werving participanten*** • Werving publiek****
April	• **Deadline bouwperiode (cluster deelnemers) / Landmarks.** • Briefing vrijwilligers uitvoering *de 8ste Dag*. • Start generale repetitie clusters. • Werving participanten*** • Werving publiek****
Mei	• Generale repetitie clusters. • Werving participanten*** • Werving publiek****
Juni	• Opbouw *de 8ste Dag*. • Plaatsen Landmarks. • Werving participanten*** • Werving publiek****
Juli	• Opbouw *de 8ste Dag*. • Plaatsen Landmarks. • **8 juli 2018: het grote evenement 8ste dag!** • Voor registratie: zie marketingplan. • Afbouw *de 8ste Dag*
Augustus	
September	• Afbouwen en verwijderen Landmarks

*** Werving participanten t/m december 2017**: website, e-cards, pers, portretten en updates, social media, instructiefilmpje, mailchimp, folder, 8-pack. Zie marketingplan.

**** Werving publiek t/m december 2017**: website, social media, CH2018, media. Zie marketingplan.

***** Werving participanten vanaf februari 2018**: 'vacatures' op website, via social media, pers, bestaande participanten en samenwerkingsorganisaties wordt de laatste wervingsronde bekend gemaakt. Zie marketingplan.

****** Werving publiek vanaf februari 2018**: zichtbaarheid Landmarks, campagne, media, app, ledschermen. Zie marketingplan.

Bijlage 2: Uitwerking Fluisterlijn

'The limits of my language mean the limits of my world'

Ludwig Wittgenstein

De fluisterlijn vindt plaats tijdens de opening van CH2018 op 27 januari 2018, in samenwerking met Ira Judkovska, Lan Fan Taal en een omroep.

Wat?
De meeste mensen kennen het nog uit hun kindertijd, het fluisterspel. Je zit met een groep in een kring en iemand verzint een woord of een zin die hij of zij bij gene die naast hem zit in het oor fluistert. Bij de laatste persoon blijkt altijd het woord of de zin totaal niet meer te lijken op het oorspronkelijke. Er gaat dus veel informatie verloren tijdens zo'n spel en mensen lijken er zelf ook woorden bij te verzinnen. We willen dit fluisterspel op hele grote schaal gaan tijdens de opening uitvoeren.

Wie?
De ambitie is dat er honderden mensen aan mee gaan doen en dat deze een lint of meerdere linten door de stad gaan vormen. In Leeuwarden wonen er ongeveer 120 verschillende nationaliteiten met elk hun eigen taal. Onze ambitie is om in ieder geval uit elke groep een persoon in de fluisterlijn te krijgen. Iedereen, ongeacht leeftijd en de taal die je spreekt kan meedoen, de enige voorwaarde is dat je kan praten en luisteren, inclusief gebarentaal. Het wordt een dwarsdoorsnede van mensen die op dit moment in Fryslân wonen. Van een boer uit Pingjum tot een kind uit Syrië die hier nog maar pas in deze provincie is.

Hoe?
We stellen ons voor dat de mensen ongeveer een meter of anderhalf uit elkaar staan. Als deelnemer moet je dus in beweging komen om bij de ander in het oor te kunnen fluisteren. Dit heeft naast geheimzinnigheid ook een bepaalde mate van intimiteit en dat levert een 'spanning' op. De meeste mensen zullen elkaar niet kennen en je moet letterlijk een stap maken om de ander te bereiken. Vanwege het herhalende karakter van de bewegingen gaat het geheel er als het ware uit zien als een dans.

Bij een gewoon fluisterspel gaan de 'tussenzinnen' vaak verloren en horen we alleen de begin- en de eindzin. Dit is eigenlijk heel jammer, wat zou het mooi zijn als je de transformatie terug kan luisteren en kijken. Het idee is om de lijn van mensen te filmen en met een gevoelige microfoon het geluid op te nemen. Dit is voor het publiek live te volgen via grote schermen in de stad.

De zin
De zin waar we mee beginnen is nog niet bekend maar zal in ieder geval te maken hebben met de vraag: 'wat is van grote invloed geweest op je leven/ wat heeft je beroerd of in beweging gebracht'?

Verhaal
We gaan deze vragen ook aan een aantal mensen van te voren stellen en opnemen. Het idee is om tijdens het fluisteren op bepaalde punten letterlijk bij iemand stil te staan, gezicht en beeld. De persoon doet verder niks, kijkt alleen recht in de camera en we horen een aantal zinnen waarin de persoon zijn/ haar naam zegt en kort verteld over / n.a.v. de bovenstaande vraag. Naast dat het een fluisterlijn is ontstaat er op deze manier ook een beeld van de mensen die hier wonen en wat ze bezighoudt. Dit ook in verhouding van de thematiek, de levensloop.

Naast dat het een sociaal event is waarin mensen voor een moment 'close' met elkaar zijn en met elkaar in contact komen maken we dus we op deze manier portretten van mensen, een dwarsdoorsnede van de huidige bewoners van Fryslân. Tevens geeft het een beeld van het landschap/omgeving waarin de fluisterlijn geplaatst wordt. We kunnen hier in kiezen en plekken

opzoeken die we graag aan de buitenwereld willen laten zien en inhoudelijk een meerwaarde geven. De fluisterlijn verteld over hoe we met elkaar communiceren.

Bijvoorbeeld een fluisterlijn van mensen door het gerechtsgebouw vertelt iets anders dan als ie door een park met een monument loopt. NB: Op dit moment is Marten met Ira aan het kijken hoe we deze zin en de antwoorden op de vragen verder een rol kunnen laten spelen in de opening.

Dit kunstwerk maakt gebruik van het principe van een Goldbergmachine maar lijkt in de verschijningsvorm niet op wat er later in dat jaar op grote schaal gaat gebeuren tijdens het grote event. We willen op deze manier onder meer laten zien dat de kern van ons project, de Goldbergmachine gaat over interactie tussen mensen, de invloed die we op elkaar en de wereld uitoefenen, het menselijk handelen staat centraal.

Documentatie en vervolg
Naast dat de beelden en het geluid een onderdeel van de opening zijn kunnen zijn we ze later als video-installatie vertonen bij een van de paviljoens van Land van Taal. Er kan onderzoek gedaan worden naar hoe gesproken taal in zo'n korte tijd verandert.

NB: de opening is nog volop in ontwikkeling. Gezien deze ontwikkelingen kan het gaan gebeuren dat we er voor kiezen de fluisterlijn op *de 8ste Dag* te gaan doen en een andere bijdrage aan de opening te leveren. Dit is afhankelijk van wat er inhoudelijk het meest past bij wat Ira Judkovskaja gaat maken voor de opening. . De teams van de opening en *de 8ste Dag* hebben hier op regelmatige basis overleg over.

Bijlage 3: Educatie

Het project leent zich uitstekend voor educatieve doeleinden voor kinderen en studenten van verschillende leeftijden en opleidingsniveaus. Van MBO en HBO tot basisscholen en voortgezet onderwijs. Naast een theoretische kant, is het de bedoeling dat leerlingen/studenten een stukje van *de 8ste Dag* voor hun rekening nemen.

We werken op dit moment al samen met Kunstkade Leeuwarden (centrum voor kunsteducatie), FryskLab, De Noordelijke Hogeschool Leeuwarden.

Pilot OBS Professor Wassenberghskoalle
Het afgelopen jaar hebben we op de Professor Wassenberchskoalle in samenwerking met Kunstkade in Lekkum een pilot gedaan. De groep van 120 kinderen, variërend in de leeftijden van 5 tot 11 jaar hebben gedurende het jaar gewerkt aan een Goldbergmachine. Dit in het kader van een Kubusproject waarbij creativiteit gekoppeld wordt aan techniek.

Bij zo'n project gaat het erom dat leerlingen oplossingen vinden voor een vraagstelling vanuit de maatschappij. Wij vroegen ze als *de 8ste Dag*; *"in 2018 willen we een reusachtige Goldbergmachine bouwen. Dit is natuurlijk een mooi idee, maar hoe begin je aan zoiets en zou het niet mooi zijn om alvast wat dingen uit te proberen. Willen jullie ons helpen'?*
http://www.kubusscholen.nl/kubusproject.html

De kettingreactie is in juli 2016 door de leerlingen gepresenteerd in de dorpstuin van het plaatsje Snakkerburen dat tussen Leeuwarden en Lekkum ligt. De kettingreactie bestond uit zelfgemaakte objecten, zang/spraak, dans en beweging. Naast dat het een feestelijk gebeuren was, was het voor ons ook erg leerzaam.

Ervaringen en verbeterpunten

- *D-day - de dag van de uitvoering in de dorpstuin:* De kinderen gingen allemaal op hetzelfde moment opbouwen en de ene groep was sneller klaar dan de ander. Dit betekende dat sommige kinderen een tijdje moeten wachten en we merkten dat de aandacht verslapte en dat ze zich gingen vervelen.
  Oplossing: Gefaseerde opbouw, dus een inschatting maken van hoe lang een groepje nodig heeft om op te bouwen en dat op elkaar afstemmen. Verder zijn we aan het nadenken over hoe we tijdens de opbouw van *de 8ste Dag* het kunnen combineren met activiteiten.
- *Schaal:* De meeste van de objecten die de kinderen hadden gemaakt waren ten opzichte van de buitenlocatie aan de kleine kant, hierdoor vielen ze soms wat weg en was het voor het publiek niet altijd even duidelijk waar de kettingreactie zich bevond.
  Oplossing: Bij voorkeur op grotere schaal werken, dus grote bouwwerken/schakels. Het gebruik van een 'verslaggever'/commentator, zoals bij bv de Tour De France die de kettingreactie live volgt en commentaar levert. Deze verslaggever heeft van bepaalde deelnemers achtergrondinformatie en kan bijvoorbeeld vertellen over hoe ze tot hun bijdrage gekomen zijn, een levensverhaal vertellen. Het feit dat het live te volgen is op de grote schermen zorgt er ook voor dat kleine dingen groots in beeld gebracht kunnen worden, zo komt van groot tot klein tot zijn recht.

Basisscholen
De 8ste Dag zit in het Kunstmenu plus van Schoolkade, een aantal scholen hebben zich inmiddels aangemeld en die gaan in januari 2017 los. Hieronder de tekst zoals ie op de website van Schoolkade staat:

In het kader LF2018 vervaardigt kunstenaar Marten Winters een bijzondere versie van de Rube Goldbergmachine, een levensgrote kettingreactie door de gehele stad.
Naast fysieke bouwsels kan het hierbij echter ook gaan om dans, muziek of theater. Essentieel is dat de 'machine' alleen werkt als de schakels verbinding met elkaar maken en elkaar in beweging brengen. Daarom is goed samenwerken heel erg belangrijk.

In de workshops die in samenwerking met FryskLab worden gegeven gaan we een miniatuur machine maken en vragen we kinderen om dingen te bedenken die in het echt onmogelijk zijn maar wel in het klein kunnen. Bijvoorbeeld, een omvallende Oldehove of Us mem die koorddansend over de stad loopt, het kan niet gek genoeg. De ontwerpen worden vervolgens in de bus van Frysk Lab uitgevoerd met behulp van 3D printing, lasersnijder of elektronica.

Alle 'bouwsels' van de scholen bij elkaar gaan in 2018 onderdeel uitmaken van de totale kettingreactie, wordt het de grootste Goldbergmachine ooit gemaakt?

Docenten kunnen voorafgaande aan de workshop al met de leerlingen brainstormen over de dingen die kinderen willen gaan maken.

Mbo en Hoger onderwijs

Studenten kunnen iets ontwerpen en uitvoeren wat binnen hun opleiding past. Dit in de vorm van een stage, themaweek of praktijkopdracht. Opleidingen kunnen onderling ook samenwerken. Bijvoorbeeld studenten bouwkunde met studenten van een vakopleiding timmerman om zo van idee/ontwerp tot praktische uitvoering te komen. Dit laatste is bijvoorbeeld ook de opzet van de samenwerking met de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden; het opleiding breed verbinden van studenten en disciplines. Studenten kunnen niet alleen aan een schakel werken maar ook *de 8ste Dag* organisatorisch (bijvoorbeeld als clustermanager) ondersteunen.

Onderdelen en onderwerpen

Onderdelen en onderwerpen die het onderwijs gedeelte aan de orde kunnen komen zijn:

- **Hergebruiken** van materialen: Hoe gaat dat in zijn werk en hoe kun je dit ook gebruiken binnen een creatief proces. Met voorbeelden uit de beeldende kunst, vormgeving en ook meer dagelijkse dingen zoals recycling van gebruiksvoorwerpen, duurzaamheid.
- **Samenwerken**: Hoe maak je samen een ‘werk’, van idee tot uitvoering, wie doet wat en hoe zorg je ervoor dat iedereen er een stukje van zichzelf in kan stoppen. Met voorbeelden uit de praktijk, denk aan het maken van een speelfilm of het bouwen van een huis. Als je samenwerkt kom je vaak tot dingen die je eentje nooit bedacht en gemaakt had. Als je samenwerkt moet je onder woorden brengen wat je wilt en wat je ideeën zijn en tegelijkertijd je verdiepen in de ander zijn gedachtengoed en wensen. Soms moet je compromissen sluiten of juist voet bij stuk houden.
- **Oorzaak en gevolg**: Alle dingen die we dagelijks doen zorgen ervoor dat er ook weer andere dingen gebeuren. De keuzes die we maken hebben consequenties maar in veel gevallen is dat helemaal niet te overzien. Hoe maak je keuzes en wat is daarbij belangrijk, je verstand, je gevoel, hoe je bent opgevoed, moraal?
- **Techniek**: Hoe maak je een (sterke) constructie, een bouwtekening en wat voor materialen gebruik je?
- **Geschiedenis**: Voorbeelden van grote bouwwerken waar veel mensen bij betrokken waren, van piramides tot de ecokathedraal van Louis Le Roy in Mildam.
- **Inspiratie en ontwikkeling**: Hoe kom je eigenlijk op een idee, wat is dat nou eigenlijk inspiratie? Hoe voer je vervolgens een idee uit en wat kom je allemaal onderweg tegen?

Voorbeelden van scholen en opleidingen

- Basisscholen en voortgezet onderwijs in Leeuwarden en omstreken.
- NHL Hogeschool, onder andere afdelingen CMD, Kunst en vormgeving, CMV, Communicatie, Docent beeldende kunst en vormgeving, Duurzame energievoorziening, Elektrotechniek, Maatschappelijk Werk en Bouwkunde.
- Stenden, onder andere opleidingen Leisure management, Commerciële economie/cultuurmanagement, creatieve therapie, Media en Entertainment Management, werktuigbouwkunde en Tourism Management, Milieutechnologie en duurzaamheid.
- Van Hall Larenstein, bijvoorbeeld opleiding Milieukunde.
- Friesland college: artiest dans/drama/muziek, Autotechniek, Creatief vakman , Game design, Interior design, machinebouw/mechatronica, machinaal houtbewerker, metaalbewerker, meubelmaker (scheeps interieurbouwer), mode maken/ontwerpen, werken met de stad, werktuigbouwkundige.